

CHRISTOPH EICHHORN
Pedagogická vysoká škola St. Gallen, Švajčiarsko

Triedne pravidlá

Kľúčové spojenia:

- vzťah učiteľ – žiak
- problémová trieda
- dodržiavanie pravidiel v triede

Obsah	Strana
1. Úvod	3
2. Pravidlá triedy	3
3. Dvojfázový model pravidiel v triede	4
4. Pravidlá v triede – lepší vplyv v rámci celej školy	6
5. Čo najviac prepojiť všetky aspekty pravidiel v triede so skúsenosťami žiakov	7
6. Zapojiť žiakov	10
7. Zatraktívnenie pravidiel v triede	14
7.1 Párty pravidiel v triede	16
8. Učiteľ určuje pravidlá aj sebe	18
9. Literatúra	19

1. Úvod

Medzinárodný výskum ukazuje, že základom kvalitnej výučby je riadenie triedy. Ak sa učiteľ počas vyučovania venuje viac vyrušovaniu ako vedeniu hodiny, žiaci nemôžu dosahovať dobré výsledky. Vzťah medzi učiteľom a žiakom trpí a žiaci sa necítia pohodlne, pretože učiteľ musí neustále zasahovať a kritizovať. Efektívny manažment triedy uľahčuje náročnú prácu učiteľov. A práve tejto téme sa venuje autor príspevku.

Christoph Eichhorn vyštudoval psychológiu, v súčasnosti pôsobí ako supervízor a psychologický psychoterapeut. Pracuje na pozícii školského psychológa vo Švajčiarsku so zameraním na triedny manažment. Na túto tému napísal aj mnoho kníh a článkov. Prednáša a organizuje workshopy na nemecky hovoriacich univerzitách a pedagogických vysokých školách.

2. Pravidlá triedy

Expertí na triedny manažment sa celosvetovo zhodujú v tom, že pravidlá v triede sú najdôležitejším nástrojom triedneho manažmentu slúžiacim na nastolenie poriadku v triede.

Pravidlá v triede sú najúčinnnejšie vtedy, ak učiteľ:

- **má k svojim žiakom dobrý vzťah,**
- dôsledne využíva preventívne opatrenia v rámci triedneho manažmentu, aby predišiel vyrušovaniu,
- má pozitívny vzťah k pravidlám stanoveným v rámci svojej triedy a sám je absolútne presvedčený o ich význame,
- je svojim žiakom nápomocný pri budovaní si pozitívneho emocionálneho vzťahu k pravidlám, ktoré platia v škole a triede, a to tým, že neustále poukazuje na ich prínos a ústne apeluje na ich dodržiavanie,
- tematizuje so svojou triedou tri otázky zmyslupnosti pravidiel v triede (pozri dole),

Triedne pravidlá

- vedie so svojimi žiakmi rozhovory o pravidlách v triede, ako aj cieľene vytvára predpoklady na to, aby sa o téme pravidiel v triede hovorilo počas celého školského roka a aby tak bola v triede táto téma neustále prítomná,
- trénuje pravidlá v triede so svojimi žiakmi,
- dozerá počas určitého obdobia na žiakov, pre ktorých je mimoriadne náročné dodržiavať pravidlá v triede,
- rozpozná a berie na vedomie svoju funkciu ako vzor pre dodržiavanie pravidiel,
- pri všetkých aspektoch týkajúcich sa témy pravidiel v triede komunikuje pozitívne a presvedčivo.

Pravidlá v triede sa žiaci učia podobne ako angličtinu a matematiku. Preto nejde v prvom rade o ich stanovenie, ale skôr o to, aby sa v triede udržiavali atraktívnym spôsobom. Keďže pravidlá v triede obmedzujú individuálny stupeň slobody jednotlivca, je prirodzené, keď ich žiaci vnímajú skepticky alebo ich dokonca odmietajú. Preto musí vyučujúci udržiavať v triede rozhovor o pravidlách pozitívnym spôsobom. Z toho dôvodu sú pravidlá v triede vždy projektom, ktorý pretrváva počas celého školského obdobia – a to od škôlky až po poslednú triedu v škole.

3. Dvojfázový model pravidiel v triede

Vzhľadom na pravidlá v triede rozlišujeme dve fázy:

fáza 1: implementácia,

fáza 2: stabilizácia.

Pravidlá v triede - fáza 1 Kedy možno pravidlá v triede považovať za správne udomácnené?

Najjednoduchšie je vychádzať z toho, že pravidlá v triede nebudú napevno etablované nikdy. Dokonca ani vtedy, ak ich žiaci bezchybne dodržiavajú aj počas viacerých týždňov. Záro-

veň treba zohľadniť, že je úplne prirodzené, keď sa v každej triede skôr či neskôr nájdu žiaci, ktorí si chcú vyskúšať, či ich učiteľ naozaj vyžaduje exaktné dodržiavanie pravidiel v triede. A to až do posledného dňa vyučovania v škole.

Tento jav dokazuje aj táto úvaha:

- vynaloženie energie, ktorú musí učiteľ investovať do zavedenia pravidiel v triede, sa pohybuje okolo 5 percent,
- vynaloženie energie, ktorú musí učiteľ vyvinúť pre dlhodobé zabezpečenie a udržanie pravidiel v triede, sa pohybuje okolo 95 percent celkovej energie, ktorú musí učiteľ vynaložiť, aby žiaci pravidlá v triede dodržiavali.

„Prvé dni a týždne po zavedení nových pravidiel sú kritickou fázou, v ktorej sa rozhodne, či sa pravidlá rešpektujú, alebo nie a či žiaci berú triedneho učiteľa vážne. Tu sa musí vsadiť veľa času a námahy na presadenie pravidiel.“ (Lohmann). Tým Lohmann prikladá fáze 1 veľký význam – pritom však trochu prehliada, že pravidlá v triede nie sú samostatne fungujúce. Centrálné aspekty pre úspešné zavedenie fázy 1 tkvejú v tom, že učiteľ:

**Zavedenie
pravidiel
v triede**

- vie presne, čo požaduje od svojich žiakov, pokiaľ ide o pravidlá v triede, predovšetkým ako presne treba pravidlá dodržiavať,
- pozorne a oceňujúco registruje kroky žiakov správnym smerom a poskytuje čo najkonkrétnejšiu spätnú väzbu,
- objasní žiakom zmysel pravidiel a pritom nadviaže na skúsenosť žiakov,
- zväži, že sa sám stane vzorom v prípade najdôležitejších pravidiel, a to bez toho, aby sa dal vtiahnuť do diskusií – toto je dôležitý variant najmä v náročných triedach,
- vyžaduje absolútne dôsledné dodržiavanie pravidiel v triede počas prvých dní a týždňov nového školského roka,
- pritom na provokatívne správanie alebo aj v poradí sté porušenie pravidiel reaguje v každom prípade pokojne a v žiadnom prípade nie emocionálne, teda rozhorčene,

Triedne pravidlá

dotknuto alebo nahnevane. Ak sa aj nahnevá, je dôležité, aby svoj hnev vedel reflektovať a žiakom povedať, vysvetliť, prečo ho to hnevá,

- pri porušovaní pravidiel poukáže na príslušné pravidlo, príp. sa žiaka na príslušné pravidlo spýta – i keď už naň niekoľkokrát poukázal,
- počíta s tým, že žiaci považujú dôsledný postup svojich učiteľov za absolútne nevhodný – a dávajú mu to aj rôznymi spôsobmi najavo; zároveň, že sa tým učiteľ nedá vyviesť z rovnováhy, ale reaguje pokojne a priateľsky.

Fáza 2 Dlhodobé dodržiavanie pravidiel v triede

Počas fázy 2 platí:

- že sa učiteľ musí pripraviť na to, že najmä v problémových triedach budú pravidlá v triede trvalou témou a že na ne treba neustále poukazovať, diskutovať o nich, nacvičovať ich a prehlbovať,
- zaradiť pravidlá v triede do čo možno najpozitívnejšieho a pre žiakov atraktívneho kontextu, napr. ukončiť pravidelné vyhodnocovanie rozhovorov pozitívnou aktivitou pre žiakov,
- viesť so žiakmi dlhodobo rozhovory o pravidlách v triede, ponúknuť podnety na diskusiu, vytvoriť podmienky na ich nacvičovanie.

4. Pravidlá v triede – lepší vplyv v rámci celej školy

V dnešnej dobe sú pravidlá v triede v mnohých školách záležitosťou jednotlivých tried. Pritom si pravidlá, ktoré majú platiť v triede, určuje každý vyučujúci sám za väčšej či menšej asistencie svojich žiakov.

Účinnjšie však je, keď si škola určí spoločné pravidlá v triede.

Najvhodnejšie je, ak sú triedne pravidlá zmysluplne odvodené od pravidiel v škole a dohodnú sa na nich všetci učitelia, resp. aspoň tí, ktorí spoločne vyučujú na jednom stupni.

V popredí pritom stoja nasledujúce aspekty:

- spoločne rozdelená dôležitosť vzhľadom na význam pravidiel, pravidiel v triede, školských pravidiel a predovšetkým ich kontrola,
- obsah a najmä atraktívna formulácia jednotlivých pravidiel; pre žiakov atraktívny obraz alebo kresba, ktorá sa hodí k daným pravidlám, môže dodržiavanie pravidiel v triede výrazne podporiť,
- spôsob, ako učitelia komunikujú ohľadom témy pravidiel v triede – teda pozitívnym a oceňujúcim spôsobom,
- intenzita a angažovanie sa, ktorými učitelia dbajú na ich dodržiavanie, resp. inak povedané, ako dôsledne všetci učitelia vyžadujú dodržiavanie pravidiel v triede,
- angažovanie sa, ktorým učitelia vždy znova a znova udržiavajú tému pravidiel v triede,
- zapojenie žiakov (napr. počas reflexných fáz) do čo možno najatraktívnejšieho a najoceňujúcejšieho kontextu,
- dohoda týkajúca sa sankcií a ich použitie pri porušení pravidiel v triede.

5. Čo najviac prepojiť všetky aspekty pravidiel v triede so skúsenosťami žiakov

1. Prečo sú pravidlá v triede dôležité?

Niektorí starší žiaci reagujú už len na slovo pravidlá v triede panicky a s odporom. Obávajú sa, že by sa museli podriaďovať svojmu učiteľovi a stratili by akékoľvek práva. Často si taktiež myslia, že sú jediní na svete, kto musí dodržiavať pravidlá, zatiaľ čo všetci ostatní si môžu robiť, čo sa im

zachce. To súvisí aj s tým, že snaha o autonómiu je počas puberty mimoriadne silná a žiaci chcú v tomto veku spolurozhodovať. Okrem toho majú pravidlá, poriadok a dodržiavanie disciplíny v mnohých spoločnostiach (a predovšetkým v Nemecku) zlý imidž a ich význam pre vytváranie vzťahov neuznávajú ani mnohí rodičia. Je zrejmé, že tieto hodnoty nedokážu potom sprostredkovať ďalej svojim deťom, čo prácu učiteľa značne komplikuje.

Na to sú vhodné rozhovory alebo práca v malých skupinách so žiakmi k týmto otázkam:

- Predstav si, že vo futbale by neexistovali pravidlá. Čo by bolo potom?
- Predstav si, že by ťa pri góle v pokutovom území škarredo faulovali, no neexistovali by žiadne pravidlá.
- Predstav si, že tvoje kamarátky o tebe poza tvoj chrbát nepekne hovoria a tvrdia veci, ktoré vôbec nie sú pravdivé – a uverejnia to dokonca na internete. Ako by sa ti páčilo, keby sme nemali žiadne pravidlá, ktoré by to zakázali, a keby sa nikto nestaral o vyriešenie bezprávia, ktoré sa ti prihodilo?

2. Prečo je dôležité pozorne dbať na dodržiavanie pravidiel v triede a vyžadovať ich?

Vieš, že pri futbale existujú pravidlá; a teraz si, prosím, predstav, že počas nejakého futbalového zápasu by sa rozhodca vôbec nepozeral, čo sa deje na hracej ploche. Stretne sa s kamarátom, ktorý stojí na postrannej čiare, a začne sa s ním rozprávať. Medzitým však hra pokračuje. Teba na pokutovom území faulujú, rozhodca sa však vôbec nepozeral. Čo si myslíš o takomto správaní rozhodcu? Čo si myslíš, budú hráči po všimnutí si správania rozhodcu viac alebo menej dodržiavať pravidlá? Prečo? Čo si myslíš, malo by sa dodržiavanie pravidiel kontrolovať? Odôvodni, prosím, svoj názor.

V jednej vzdialenej krajine sa zaviedli dopravné pravidlá. Predstav si však, že by tam nebola žiadna polícia, ba vlastne vôbec nikto, kto by dbal o to, aby sa pravidlá dodržiavali. Čo si myslíš, aké by to malo následky? Čo si myslíš, že sa stane, keď sa v nejakej krajine (škole) stanovia pravidlá, ktoré však nikto nekontroluje? Predpokladajme, že by si bol v tejto krajine šéfom. Čo by si robil?

Predpokladajme, že by vás prezident policajného zboru mesta požiadal, aby ste mu poradili, pretože v jeho meste skoro nikto nedodržiava pravidlá. Čo by ste mu poradili, aby sa to zmenilo?

Čo máš z toho, keď učiteľ v triede zabezpečuje, aby všetci dodržiavali dohodnuté pravidlá? Čo by sa stalo, keby sa tvoj učiteľ nestaral o to, či všetci dodržiujú pravidlá? Ako by si sa potom cítil?

3. Prečo je dôležité, aby za porušenie pravidiel nasledovali sankcie?

Pri futbale existujú pravidlá, ktoré určujú, v akých prípadoch hráč dostane „červenú“ kartu. Predstav si, že hráč dostane po škaredom faule „červenú“ kartu – môže však pokračovať v hre, akoby sa nič nestalo. Aké následky by to malo pre ďalší priebeh hry? Aký je na to tvoj názor? Bolo by to pre teba v poriadku?

Existujú zákony, ktoré predpisujú, že sa nesmie brať majetok iným osobám. Predstav si, že by ti zlodej ukradol tvoj nový smartphone. Polícia zlodeja chytí. Nemusí ti ho však vrátiť a nedostane ani žiadny trest. Ako by sa ti to páčilo? Aký zmysel majú tresty z tvojho pohľadu?

Existujú zákony, ktoré predpisujú, že je zakázané ublíženie na zdraví. Predstav si, že po diskotéke by bola napadnutá tvoja kamarátka a že by jej boli ukradli všetky peniaze. Polícia páchatelov chytí. Nebudú však potrestaní, nemusia

vrátiť peniaze a nič sa nestane. Ako by sa ti to páčilo? Predpokladajme, že by si mohol určiť, aké následky musia znášať páchatelia. Ako by si ich určil? Čo si myslíš, prečo sú tresty dôležité? Čo by sa stalo, keby tresty neexistovali?

Tu sa, samozrejme, ponúka, aby žiaci svoje vyhotovené výsledky s výhodami a zmyslom pravidiel v triede zavesili na viditeľnom mieste v triede, aby si ich žiaci odfotografovali a snímky ukázali rodičom. Počas nasledujúceho rodičovského združenia sa na to môžu učitelia odvolať a porozprávať sa o nich s rodičmi, no predovšetkým môžu vyjadriť svoj obdiv a ocenenie výsledkov vypracovaných žiakmi. Ide zároveň aj o diskrétnu intervenciu do domáceho prostredia žiakov, pretože učiteľ pri tom ohodnotí význam pravidiel aj u rodičov svojich žiakov.

Je možné, že rodičia v takomto rámci po prvýkrát rozpoznajú mimoriadny význam pravidiel a zistia vlastný postoj k nim. Predpokladom je, že sa to uskutoční v rámci atmosféry ocenenia a uznania. **Dodatočne učiteľ týmto konaním dá rodičom nepriamym spôsobom pokyny na to, ako sa dá mimoriadne dobre podporiť dodržiavanie pravidiel – totiž podporou a ocenením – namiesto trestu a kritiky, ako si mnohí rodičia myslia, keďže nemajú o problematike potrebné znalosti.**

6. Zapojiť žiakov

Nevyhnutné je zapojiť žiakov do všetkých fáz projektu pravidiel v triede, a to:

- pri stanovení pravidiel,
- pri stanovení sankcií,
- pri vypracovaní spôsobu, akým sa pravidlá kontrolujú,
- pri rozvoji vzhľadom na ich dodržanie.

Učiteľ môže zapojiť žiakov pri stanovení pravidiel. Je taktiež možné – vzhľadom na mimoriadne problémové situácie v triede – zadefinovať si niektoré pravidlá samostatne. **Stanovenie pravidiel**

Po tom, čo učiteľ hovoril so svojimi žiakmi o zmysle pravidiel a sankcií, nechal svojich žiakov vypracovať sankcie v malých skupinkách, ktoré sa majú využiť pri porušení pravidiel. **Stanovenie sankcií**

Pri diskusii so žiakmi o tom, že pravidlá sa musia dobre kontrolovať, aby mali účinnosť, je možné opýtať sa ich, aké možnosti vidia ohľadom kontroly pravidiel, napr. ako strážcovia pravidiel. **Spôsob kontroly pravidiel**

Samozrejme, učiteľ vnesie do diskusie svoje vlastné predstavy:

- Strážcovia pravidiel nemusia zasahovať len vtedy, keď spolužiaci porušia nejaké pravidlá. Práve naopak. Lepšie je, keď dvaja strážcovia pravidiel dostanú špeciálnu úlohu, aby svojich spolužiakov „prichytili“ pri dodržiavaní pravidiel a aby si heslovite zapísali ich mená a dodržané pravidlo a aby na konci vyučovacej hodiny prečítali, čo si všimli. Doplňujúco je zmysluplné, keď vyučujúci prednesie svoje pozorovania týkajúce sa dodržiavania pravidiel, a to predovšetkým u tých žiakov, pre ktorých je dodržiavanie pravidiel náročné. Tým podporí, aby si ich aj títo žiaci osvojili, a zabráni tomu, aby si vytvorili vnútorný odpor voči takému konaniu. Učiteľ môže dodatočne oboch strážcov pravidiel inštruovať, aby kontrolovali dvoch alebo troch žiakov, ako dodržujú dané pravidlá. Samozrejme, raz začas musí každý prejsť zážitkom špeciálneho pozorovania.
- Učiteľ môže na obdobia pozorovania vopred upozorniť (alebo aj nie), časovo ich obmedziť (alebo aj nie). Najzákladnejším kritériom pre danú formu je, aby téma pravidiel v triede bola postavená do pozitívneho svetla. Pri mladších žiakoch a náročnejších triedach sa ponúkajú najskôr krátke a ohlásené fázy pozorovania. Učiteľ sa môže predtým so svojimi žiakmi dohodnúť, čo sa bude presne sledovať, napr. že sa žiaci prihlásia predtým, ako budú chcieť niečo oznámiť, a prípadne si ešte so žiakmi dohodnúť triky, kto-

Triedne pravidlá

ré pomôžu pri dodržiavaní pravidiel, napr. položiť si lístok s pripomienkou na vlastný stôl. V konkrétnom prípade by to mohla byť fotografia žiaka, ktorá ho vyobrazuje pri tom, ako sa hlási.

- Časovo obmedzené alebo časovo neobmedzené pozorovacie fázy – jeden alebo viacerí bežní strážcovia pravidiel, ktorí si všimajú porušovanie pravidiel. Títo by sa mali podľa možnosti každý deň meniť, aby sa predišlo tomu, že sa stanú akýmsi postrachom. Toto nebezpečenstvo sa dá redukovať aj tým, že sa trieda a učiteľ na konci dňa poďakujú strážcom pravidiel za ich „prácu“.
- Dôležitá je vzájomná podpora, aby sa pravidlá dobre dodržiavali, keď sa žiaci napr. navzájom pýtajú: „Ako môžem podporiť ostatných pri tom, aby dodržiavali pravidlá?“, „Ako môžu ostatní podporiť mňa, aby som dodržiaval pravidlá?“ Tu je dobrou oporou napr. náš spolusediaci. Na určité časové obdobie dostane za úlohu, aby svojho spolužiaka príslušne podporil, príp. aby mu dal krátku spätnú väzbu. Najmä o tom, čo ostatní dobre spravili. To, samozrejme, musia najskôr učitelia so svojou triedou trénovať a úzko pri tom žiakov sprevádzať. Dá sa to účelne len vtedy, ak žiaci podajú svoju spätnú väzbu nahlas, aby učiteľ počul, o čom sa hovorí. Potom môže so všetkými žiakmi hovoriť o tom, čo sa podarilo na spätnej väzbe a ako by ju mohol žiak ešte zlepšiť.

**Rozvoj
dodržiavania
pravidiel**

Najmä počas prvých školských dní je dôležité hovoriť pravidelne so žiakmi o dodržiavaní pravidiel v triede. Na čo pritom nesmieme zabudnúť:

- Uvedomiť si, že je normálne, keď niektorí žiaci (i počas dlhotrvajúceho obdobia niekoľkých rokov alebo aj počas celej školskej dochádzky) dokážu dodržiavať pravidlá v triede iba s ťažkosťami – a nebrať to osobne.
- Rozhovor so žiakmi smerovať hlavne k témam, čo sa im už doposiaľ dobre podarilo, keď napr. povie: „Premyslíme si spoločne, čo ste už všetci dobrého dokázali. Kto chce začať?“ Samozrejme, žiaci si môžu vymeniť skúsenosti aj v rámci menších skupín. Učiteľ môže zaznamenať dosiah-

nuté kroky na tabuľu. To má o to väčší účinok, keď učiteľ píše pomaly a napríklad sa spýta: „Však, Martin, ty si povedal...“

- Nedať slovo len „dobrým“, resp. „poslušným“ žiakom, ale oceniť predovšetkým snahu tých ktorí nemajú tak dobre vyvinutú sebakontrolu a sociálne kompetencie. V praxi to často znamená, že učiteľ musí najskôr týmto žiakom pripomenúť ich pokroky a zvládnutia pravidiel, detailne ich popíše a ocení, pretože veľakrát si žiaci s nápadným správaním ani nevšimnú svoju snahu alebo ju vidia ako neopodstatnenú. V ďalšom kroku sa možno zainteresovane opýtať, „ako to zase tak dobre zvládajú“. Tým učiteľ podporí váženosť problémavejších žiakov a súčasne aj ich integráciu. Tieto rozhovory ocenia najmä snahy a malé kroky „slabších“ žiakov a nielen mnohé úspechy tých „silných“. Ak sa učiteľovi podarí, že žiaci budú pyšní na to, čo dosiahli, a že to budú vidieť ako príležitosť, aby sa aj naďalej snažili, tak potom možno takýto rozhovor považovať za veľký úspech.
- Treba si všimnúť, že zmena si vyžaduje čas a prebieha v malých krokoch. Nemôže ísť o to, aby boli žiaci stále perfektnejší. Tým by boli ciele vývoja stanovené príliš vysoko – čo by ich už vopred predurčilo na neúspech. Veľa sa dosiahne už tým, keď sa najskôr stabilizuje určitý stav dodržania pravidiel a uspokojíte sa s malými krokmi alebo kratšími dobrými úsekmi.
- Neúspešné dodržanie pravidiel treba brať ako podnet na učenie sa a možnosti rozvoja príslušného žiaka a tiež to tak pomenovať pred ostatnými spolužiakmi. Učiteľ sa môže napríklad spýtať: „A čo sa teraz môžeš z toho naučiť?“
- A nakoniec položiť otázky typu: „Čo si zaumieniš na nasledujúci deň?“ (mladších ako desať rokov) „Čo si zaumieniš na nasledujúci týždeň?“ (starších ako desať alebo dvanásť rokov) Otázky treba klásť podľa úrovne ich schopnosti autoregulácie alebo sebaovládania. Čím slabšie sú sebaovládanie a kompetencie žiakov, tým kratšie sú intervaly tréningu. Doplnujúce otázky by mohli znieť:

„Čo môžeš spraviť pre to, aby si si dobre pamätal svoj cieľ?“

„Aké prekážky sa môžu vyskytnúť? A čo budeš potom robiť?“

„Kto ti môže pomôcť a ako?“

7. Zatraktívnenie pravidiel v triede

O čo viac sa učiteľovi podarí zatraktívniť tému pravidiel v triede pre svojich žiakov, o to viac ich budú dodržiavať:

- ak je sám učiteľ presvedčený o zmysle pravidiel,
- ak učiteľ stanoví pravidlá ako niečo dôležité a cenné,
- ak učiteľ bude so svojimi žiakmi hovoriť o zmysle pravidiel,
- ak si žiaci premyslia, aké výhody bude mať každý z toho, keď sa budú dodržiavať všetky pravidlá,
- ak bude komunikovať pozitívne, napr.: „Peter, to zvládneš! Posnaž sa.“ A v nadväznosti na to: „Peter, to si výborne zvládol. Som na teba pyšný.“ **Alebo formou SMS, mailom alebo prostredníctvom sociálnych sietí:** „Výborne si dodržal pravidlo v matematike... Len tak ďalej.“
- iné slovo pre pravidlá v triede, napr.: „Ako môžem prispieť k tomu, aby som sa ja a všetci ostatní v našej triede cítili príjemnejšie a mohli sa tak lepšie učiť?“
- zaviesť pravidlá v triede **formou malej oslavy**,
- všimnúť si u žiakov ich dodržiavanie a dať im spätnú väzbu:
„Peter, bolo pekné, ako si dnes dodržal pravidlo XY. Ako si to vlastne tak dobre zvládol?“
- žiaci namaľujú veľký, pekný a nápadný plagát, na ktorom budú v prvom rade uvedené výhody platiace pre všetkých, keď všetci budú dodržiavať pravidlá. Nakoniec sa žiaci podpisujú. Žiaci umiestnia plagát na viditeľné miesto v triede,

kde nie sú žiadne iné plagáty ani nič podobné, aby sa plagát dobre vynímal,

- žiaci predstavia pravidlá v triede napr. formou rapovej pesničky či hymny,
- žiaci pochádzajúci zo zahraničia si preložia pravidlá do svojho rodného jazyka alebo do jazyka svojich rodičov,
- zohľadnia sa najrôznejšie predpoklady a kompetencie vzhľadom na dodržiavanie pravidiel žiakov, napr. najrôznejšie kompetencie sebakontroly, tolerancie frustrácie, regulácie emócií atď.,
- pozitívna spätná väzba rodičom, ako sa ich dieťaťu darí dodržiavať pravidlá, napr. aj s fotografiou,
- individuálne rozhovory so žiakmi s problematickým správaním najmä pri dodržiavaní pravidiel – a to iba vtedy, keď majú problémy, s dôrazom na: „Ako si to dnes tak dobre zvládol?“, „Nechaj nás premyslieť si, čo môžeš spraviť, aby si to aj zajtra tak dobre zvládol.“
- zaviesť súťaže s témou dodržiavania pravidiel, napr. v rámci spoločnej detskej hry,
- každých pár týždňov si žiaci zvolia troch kráľov pravidiel alebo výhercov olympiády týkajúcej sa pravidiel – zlatého, strieborného a bronzového,
- počas rodičovského združenia žiaci predvedú svoje myšlienky, prečo sú pravidlá zmysluplné,
- slohové súťaže o význame pravidiel s cenami a zverejnením v školskom časopise, napr. podľa veku:
 - Aký význam majú pravidlá a zákony pre spolužitie v rámci spoločností?
 - Prečo sú dôležité pravidlá v triede?
 - Ako plánujem dodržiavať pravidlá v triede?
- natočiť si video a počas rodičovského združenia ukázať, čo dobre funguje,
- tréner miestneho klubu karate (športového, tanečného či iného klubu) vysvetlí, aké pravidlá platia pri karate a načo sú dobré,

Triedne pravidlá

- bývalí žiaci školy vysvetlia zmysel pravidiel alebo prevezmú určitý spôsob vedenia, či podpory určitých žiakov.

7.1 Párty pravidiel v triede

Zastávame názor, že výraz „pravidlá v triede“ treba nahradiť atraktívnejším slovným spojením. Párty pravidiel v triede je výnimkou. Tu sa cielene zvolilo slovo pravidlá v triede. Cieľom je dať zväčša negatívne mu emocionálnemu obsahu slova pravidlá v triede, ktoré tak vnímajú najmä žiaci vyšších tried, pozitívnu hodnotu. Pozitívne vnímanie slova párty má vplyvať na tému pravidiel v triede a dať tak téme pravidiel v triede pozitívny podtón. Vyjadrené technicky, ide pritom o pozitívny ohlas.

Žiaci si podľa možnosti pripravujú detaily párty pravidiel v triede – celkovú organizáciu – miesto konania, reklamu, organizáciu, nákup, správu eventuálnych dosiahnutých príjmov atď.

Dodatočne si žiaci pripravujú v malých skupinách tému pravidiel v triede najrozličnejšími spôsobmi, napr. ako rapovú pesničku, tanečné predstavenie, komiksy, divadelné predstavenie, program pre televízne vysielanie alebo komediálnu reč – „pravidlá v triede – pre ministra“. Na danej párty každá skupina predstaví svoj produkt. Porota posúdi kvalitu produktov a udeľí ceny. Kritériá posudzovania musia byť, samozrejme, všetkým skupinám už vopred jasné. Najdôležitejším kritériom je, ktorej skupine sa podarí čo najpresvedčivejšie vyjadriť zmysel pravidiel v triede, dodatočným kritériom je kvalita prezentácie atď.

Pochopiteľne, vynaložená energia má svoj význam najmä pri náročných triedach, kde nevládne dobrá atmosféra v triede a kde žiaci pravidlá skoro vôbec nedodržia. Cieľom je tiež nasmerovať atmosféru v triede pozitívnym smerom.

V školách, kde vládnu mimoriadne náročné pomery ohľadom disciplíny, sa ponúka variant zapojenia viacerých tried. Potom by sa mal posilniť aj konkurenčný charakter vystúpení jednot-

livých malých skupín. Ceny je možno udeľovať oddelene pre jednotlivé oblasti, teda napr. za najlepšie divadelné predstavenia alebo najlepšie komické scény, najlepšie komiksy. Dodatočne sa môže uskutočniť súťaž hodnovernosti, v ktorej zistujeme, ktorej skupinke alebo triede sa najlepšie podarí odôvodniť význam pravidiel v triede a presvedčivo ich prezentovať.

Príklad z praxe: Pravidlá v triede sú na to, aby sa porušovali

napr.

Keď sa učiteľka pýtala svojich žiakov počas skupinovej práce, prečo je dobré mať pravidlá v triede, jedna malá skupinka odpovedala, že „aby ich bolo možné porušovať“. Nasledovalo veľké hulákanie v triede – a, samozrejme, všetci boli teraz zvedaví, ako na to bude učiteľka reagovať. Tá ostala pokojná a zorganizovala spoločne so školskou sociálnou pracovníčkou, ostatnými učiteľmi a rodičmi párty týkajúcu sa pravidiel v triede. Spomínaná skupinka dostala úlohu, ktorá bola formulovaná takto: „Prosím, pripravte si komediálnym spôsobom scénu, čo by sa stalo, keby v našej triede neexistovali žiadne pravidlá.“

Okrem toho požiadala žiakov tejto skupiny, aby vytvorili poradie aktivít 45-minútovej vyučovacej hodiny. Pochopiteľne, s tým rizikom, že skupina pri tejto úlohe „padne na nos“. Učiteľka mala aj pre tento prípad pripravenú vlastnú vyučovaciu jednotku, pretože cieľom nebolo nechať ukončiť vyučovanie chaoticky a aby si žiaci doma rozprávali príslušné historky. Pri príprave ponúkla tímu pozostávajúcej z dvoch žiakov svoju podporu s cieľom, aby si prehĺbila svoj vzťah so žiačkami a žiakmi.

Stupne pravidiel v triede

Žiaci v malých skupinkách odpovedajú na otázky na tému pravidiel v triede na rôznych stupňoch. Úlohy pre jednotlivé stupne by mohli byť podľa veku žiakov takéto:

napr.

- Nakresli obrázok prvých pravidiel v triede alebo nakresli obrázok, ktorý ti pomôže pri tom, aby si správne dodržal naše prvé pravidlá v triede. Tento obrázok si potom môže žiak na určitý čas nalepiť na svoj stôl.

Triedne pravidlá

- Znázorni taktiež ostatné pravidlá v triede formou kresby.
- Predstavte si, že by ste mali pred skupinou žiakov vysvetliť, prečo má naša trieda tri pravidlá. Čo by ste povedali?
- Odôvodni formou vysielania, prečo sú pravidlá v triede zmysluplné.
- Žiaci sami navrhnu úlohy pre prácu v skupine.

8. Učiteľ určuje pravidlá aj sebe

Ak určuje učiteľ pravidlá aj sám sebe a komunikuje o nich so žiakmi, ako aj s ich rodičmi, má to tieto výhody:

- práve starší žiaci s „náročnejším“ správaním si voči pravidlám vytvoria pozitívny vzťah, keď si aj učiteľ určí pravidlá pre seba, ako keď majú pocit, že oni sú jediní, ktorí musia dodržiavať pravidlá,
- samotnému učiteľovi zabezpečí orientáciu, keď si sám pre seba stanoví pravidlá,
- keď učiteľ dodržiava „svoje“ pravidlá, stáva sa vzorom pre svojich žiakov,
- učiteľ je suverénnou osobnosťou voči rodičom a žiakom, keďže je ochotný nechať sa merať jasnými štandardmi.

Pravidlá, ktoré si môže stanoviť učiteľ, sú napríklad:

- Správam sa k vám s rešpektom.
- Dbám o to, aby ste sa počas môjho vyučovania dobre cítili.
- Zabezpečím príjemnú atmosféru pri vyučovaní.
- Nepijem počas hodín kávu, nedviham svoj mobil.

Iné pravidlá by mohli znieť:

- Preberané učivo vysvetlím tak, aby mu každý porozumel.
- Podporím vás pri školských ťažkostiach alebo pri problémoch so spolužiakmi.

